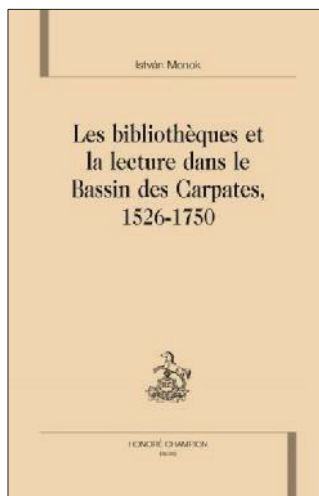

- Eastern Celts. *The Communities between the Alps and the Black Sea*, Koper - Beograd, 2011, p. 171-178.
- Ferencz, Ciută 2007 - Iosif V. Ferencz, Marius M. Ciută, *Considerații pe marginea unor materiale descoperite la Șeșușă (com. Ciugud, jud. Alba)*, în *Istros*, XII, 2005, p. 239-254.
- Plantos 2000 - Cristinel Plantos, *Descoperiri aparținând celei de a doua epoci a fierului la Vințu de Jos-„Lunca Fermei” (jud. Alba)*, în *BCȘȘ*, 6, 2000, p. 87-96.
- Popa, Simina 2004 - Cristian I. Popa, Nicolae M. Simina, *Cercetări arheologice la Lancrăm-„Glod”*, Alba Iulia 2004.
- Takács, Bogdan 1997 - Matilda Takács, Maria Bogdan, *O nouă tetradrahmă de argint de la Aiud*, în *Apulum*, XXXIV, 1997, p. 93-95.

István Monok, *Les bibliothèques et la lecture dans le Bassin des Carpates, 1526-1750*, Honoré Champion, Paris, 2011, 276 p.

În cunoscuta colecție „Bibliothèques d'Études de l'Europe Centrale N-o 4”, coordonată de prof. univ. dr. Daniel Tollet, cunoscută personalitate a vieții academice sorboniarde de la Paris, a fost tipărit, în condiții grafice elegante, așa după cum ne-a obișnuit prestigioasa editură Honoré Champion, care a onorat de-a lungul anilor deviza *Nunquam retrorsum*, interesantul și utilul volum al lui István Monok, *Les bibliothèques et la lecture dans le Bassin des Carpates, 1526-1750*. În aceeași colecție au mai apărut volumele: *La paix de Karlovitz, 26 janvier 1699. Les relations entre l'Europe centrale et l'Empire Ottoman*. Sous la direction de Jean Bérenger, 2010; Charles Kecskeméti, *Le libéralisme hongrois, 1790-1848*, 2010; Natacha Leclercq, *La vie politique polonaise au XVIII-e siècle: les journaux de la Diète de convocation de 1764*, 2010.

Autorul volumului, profesorul universitar dr. István Monok, director general al Bibliotecii Academiei Maghiare din Budapesta, este un reputat specialist în domeniul istoriei bibliotecilor și a lecturii din Ungaria istorică. A editat mai multe colecții cu izvoare documentare și istorice, asupra evoluției cărții europene, a bibliotecilor și lecturii în Bazinul Carpaților în Evul Mediu și în perioada premodernă. De data aceasta, István Monok ne propune o cercetare aplicată și modernă asupra bibliotecilor și lecturii în Bazinul Carpaților, între 1526 și 1750, la îndemâna unei impresionante și variate bibliografii. Este vorba de o întinsă perioadă de timp, între anul dezastrului de la Mohács (29 august 1526) și jumătatea domniei împărătesei Maria Tereza. Această secțiune este expusă în raport direct cu structura discursului pe care-l semnează: *Bibliographie sélectionnée (Littérature spéciale sur l'histoire des bibliothèques et la lecture dans le Bassin des Carpates 1526-1750, publiée en français, en allemande, en italienne ou en anglais)* (p. 225-248). Lectorul român interesat

de problematica volumului găsește o bibliografie, vastă și variată, pentru secțiunile: *Introduction* (32 titluri); *XVI-e - XVII-e siècles, Vue générale* (14 titluri); *Sources, théorie* (8 titluri); *Sources, bibliographies des inventaires des bibliothèques Série des „Cahiers d'histoire de bibliothèques” (Könyvtártörténeti Füzetek) publiée par István Monok* (12 titluri); *Sources, édition des inventaires des bibliothèques Série des „Documentation de l'histoire des mouvements intellectuels en Hongrie aux XVI-e - XVIII-e siècles”* (25 titluri); *Série des „Bibliothèques dans le bassin des Carpates à l'époque moderne (A Kárpát - medence koraijkori könyvtárai = Bibliotheken im Karpatenbecken der frühen Neuzeit), éd. par István Monok (les textes des volumes sont en hongrois et en allemande* (7 titluri); *Bibliothèques institutionnelles* (4 titluri); *Bibliothèques laïques des villes* (8 titluri); *Établissements d'enseignement (Université; Protestantes, Orthodox = Roumain)* (7 titluri); *Les bibliothèques hongroises en dehors du Bassin des Carpates* (3 titluri); *Bibliothèques privées (Collections des cours seigneuriales ou aristocratiques)* (31 titluri); *Bibliothèques de savants et d'érudits* (6 titluri); *Bibliothèques de prélats* (6 titluri); *Aperçu sur le XVIII-e siècle* (38 titluri).

La îndemâna acestei impresionante paletă bibliografice, care însumează peste 200 titluri, printre care se găsesc și câteva contribuții românești, putem înțelege mai bine conținutul, contextul și subtextul discursului lui István Monok, care și-a structurat problematica volumului în nouă capitole. Aceste secțiuni sunt: *Introduction* (p. 7-30); *Typologie des sources* (p. 31-53); *Les bibliothèques institutionnelles* (p. 55-91); *Les bibliothèques privées des catégories supérieures* (p. 93-135); *Les catégories moyennes de la société* (p. 137-151); *Les langues de lecture* (p. 153-166); *Collectionneur ou lecteur? Les pratiques de la collection* (p. 167-217); *Conclusion: L'histoire des lecteurs en Hongrie XVI-e - XVIII-e siècle* (p. 219-224); *Bibliographie sélectionnée* (p. 225-248); *Index des noms propres et des lieux* (p. 249-271).

Problematica de ansamblu a volumului, în care István Monok studiază fenomenul cultural și politic al bibliotecilor și al lecturii în Bazinul Carpaților între anii 1526 și 1750, trebuie raportată - ca s-o înțelegem în toată complexitatea ei! - la o interesantă perioadă istorică, în care regatul Ungariei oferea, la începutul secolului al XVI-lea, un cadru instituțional favorabil culturii. Dacă ar fi să avem în vedere doar Bibliotheca Corviniana, de altfel colecția cu cărți a regelui Matias Corvin, colecție bibliofilă de profil european! Cu toate consecințele cuceririi otomane asupra spațiului geopolitic cercetat, datorită progreselor înregistrate de Reformă, se crează noi instituții și oportunități culturale, într-o țară majoritar protestantă, la sfârșitul secolului al XVI-lea. Căci Biserica Catolică va recupera pozițiile pierdute abia la începutul secolului al XVIII-lea. Mai pe scurt, volumul propune o sinteză asupra celor două secole istorice din perspectiva istoriei bibliotecilor și a lecturii. Este o perioadă interesantă și pasionantă, în care se înregistrează activitatea unei elite intelectuale, care a fost educată în Italia, în spațiul germanic al continentului ori în Țările de Jos. Mai mult decât atât, tabloul intelectual din Bazinul Carpaților a fost marcat - pe orizontală și verticală - de mai multe edituri europene celebre, care au funcționat în vecinătatea unor universități, precum Wittenberg, Heidelberg, Leyda, Padova și Roma, dar și în mari orașe, precum Augsburg, Cracovia, Viena, Graz și Veneția. O importanță culturală și politică au îndeplinit, prin urmările pe termen apropiat și îndepărtat, mai multe centre tipografice europene, cum au fost

Paris, Lyon, Frankfurt/Main sau Leipzig, a căror produse tipografice au ajuns în diferite biblioteci instituționale ori particulare din Ungaria istorică.

În cadrul lecturii volumului lui István Monok, n-are rost să insistăm punctual asupra fiecărui capitol din cele nouă, în care și-a structurat autorul discursul istoric consacrat bibliotecilor și lecturii în Bazinul Carpaților între 1526 și 1750. În raport direct cu preocupările noastre de dată recentă asupra unor biblioteci școlare din veacul Luminilor, ne aplecăm asupra secvenței *Bibliothèques scolaires* (p. 192-203), din cadrul interesantului capitol *Aperçu du XVIII-e siècle* (p. 181-217), fără să ometem secțiunea de *Conclusion: L'histoire des lecteurs en Hongrie XVI-e - XVIII-e siècle* (p. 219-224). După cum era și firesc, autorul cercetării raportează problematica de formă și de fond a bibliotecilor școlare, catolice, protestante etc. la legislația școlară funcțională în epocă. În acest context al investigațiilor, autorul cercetează conținutul general al bibliotecilor școlare, fără să ocolească chestiuni de management cultural. Ne gândim, de pildă, la: activitatea directorilor ori responsabililor de bibliotecă (*bibliothecae praefectus, inspector*), frecvența achizițiilor de cărți, structura bibliotecilor, cu exemplare care ilustrau mai ales interesul pentru Antichitatea clasică greco-romană, fără să lipsească exemplare din sfera istoriei, geografiei, științelor naturii, aritmeticii, fizicii ori pentru teme fundamentale din istoria bisericilor pe care le reprezentau. Nu este ignorată rețeaua bibliotecilor școlare, raportabilă la centre teologice importante, dar și la școli, care au cunoscut o consacrare în istoria învățământului din Bazinul Carpaților între 1526 și 1750. Metodologic, István Monok prezintă, într-o manieră succintă, specificul unui anumit centru școlar aparținând uneia dintre confesiunile regatului, după care insistă asupra profilului bibliotecii școlare din dotare. Așa este cazul unor cunoscute biblioteci de la Pesta, Trnava, Sárospatak, Debrecen, Nitra, Vac, Cluj, Târgu-Mureș, Aiud, Senec, Papa ș.a.

Nu putem încheia lectura asupra volumului semnat de István Monok, *Les bibliothèques et la lecture dans le Bassin des Carpates, 1526-1750*, editată la Paris, în presioasa editura Honoré Champion, în 2011, fără să nu atragem atenția asupra câtorva idei principale din secvența *Conclusion: L'histoire des lecteurs en Hongrie XVI-e - XVIII-e siècle* (p. 219-224). De fapt, conținutul de idei al acestei secvențe ne atrage atenția asupra unei interesante problematice, care ar merita continuată și urmărită în alte straturi ale cercetărilor viitoare: stabilizarea structurilor bisericii și ale statului ungar au constituit un cadru favorabil pentru cultura scrisă de factură latină; sistemul școlar implementat a favorizat apariția și dezvoltarea unor școli parohiale în orașe ori școli superioare organizate și susținute de diferite ordine calugărești; centrele culturale ale regatului, producătoare și consumatoare de cultură scrisă, au beneficiat de activitatea laborioasă a unor cercuri bisericești și laice, care au favorizat instituirea bibliotecilor și cristalizarea interesului pentru lectura de carte; schimbările esențiale în sfera istoriei lecturii ori lectura în Bazinul Carpaților, din perioada secolelor XVI-XVIII, trebuie raportate și la unii membrii ai înaltei nobilimi, inclusiv femei, care au dovedit un interes constant pentru citit și scris; după bătălia de la Mohács, s-a înregistrat activitatea frecventă și consistentă a studenților din regat la diferite școli europene, perioadă în care și-au achiziționat numeroase cărți din varii domenii ale culturii și științei, care au stat la baza

viitoarelor biblioteci; existența și utilitatea cultural-politică a diferitelor biblioteci de tip public organizate după modele ale Europei Occidentale (de pildă, cazul bibliotecii din Pesta); rostul cultural și politic al curții regale de la Buda, care a asigurat cadrul instituțional și legal favorabil pentru organizarea bibliotecilor și cultivarea lecturii, precum și condițiile istorice și culturale ale fenomenului precarității prezenței cărții tipărite în limba maghiară în diferite biblioteci din Bazinul Carpaților; fundarea și evoluția diferitelor biblioteci școlare, în congruență cu legislația școlară aplicată la scara Regatului.

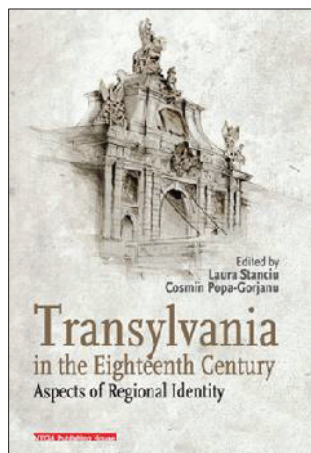
Prin lucrarea lui István Monok, consacrată bibliotecilor și fenomenului lecturii în Bazinul Carpaților, între 1526 și 1750, scrisă într-un stil captivant și sub acoperire documentară, suntem în fața unei noi etape a istoriografiei a provocatoare probleme. Datorată unei autorități în materie de istoria bibliotecilor și a cărții patrimoniale, lucrarea *Les bibliothèques et la lecture dans le Bassin des Carpates, 1526-1750* dovedește că, redacțional și problematic, nu va putea fi ocolită nici de cercetătorii români ai genului, mai ales cei care abordează „fenomenul ardelean”. Ei pot identifica nenumărate puncte pentru comparație în ceea ce privește specificul bibliotecilor și lecturii la români în secolele XVI-XVIII.

Iacob MÂRZA*

Transylvania in the Eighteenth Century. Aspects of Regional Identity.
Edited by Laura Stanciu and Cosmin Popa-Gorjanu, Mega Publishing House, Cluj-Napoca, 2013, 249 p.

Acest volum coordonat de Laura Stanciu și Cosmin Popa-Gorjanu prezintă rezultatul cercetărilor derulate în cadrul proiectului *Cuius Regio. An analysis of the cohesive and disruptive forces destining the attachment of (groups of) persons to and the cohesion within regions as a historical phenomenon* finanțat de European Science Foundation, programme EUROCORECODE. Programul este condus de profesorul Dick de Boer (Universitatea din Groeningen) și este derulat printr-un program de tip *European Science Foundation*¹, în parteneriat cu 12 universități europene.

Proiectul de cercetare a fost dedicat investigării dinamicii constituirii și funcționării sau dezintegrării coeziunii regionale în Europa medievală și modernă. Alături de alte opt regiuni europene (1. Guelders-Rinul Inferior; 2. Portugalia; 3. Livland; 4. Transilvania; 5. Silezia; 6. Boemia coroanei

* Universitatea „1 Decembrie 1918” din Alba Iulia; e-mail: iacob_marza@yahoo.com.

¹ *Cuius Regio. An analysis of the cohesive and disruptive forces destining the attachment of (groups of) persons to and the cohesion within regions as a historical phenomenon.* Proiect EUROCORES, 4EUROC/2010.